คำวินิจฉัยของ นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๕๗/๒๕๔๓ **วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๓**

เรื่อง นายเนวิน ชิดชอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติของพรรคเอกภาพขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๗ วรรคสาม

ตามคำร้องของ นายเนวิน ชิดชอบ ผู้ร้องได้ความว่า ผู้ร้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ พรรคเอกภาพ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๓ ผู้ร้องได้ยื่นหนังสือลาออกจากสมาชิกพรรคเอกภาพต่อหัวหน้าพรรค โดยขอให้มีผลตั้งแต่วันที่สิ้นสุดวาระของสภาผู้แทนราษฎรหรือเมื่อมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร เพราะผู้ร้องมีความประสงค์ที่จะไปร่วมดำเนินงานทางการเมืองกับพรรคชาติไทยในคราวเลือกตั้งครั้งต่อไป แต่ในขณะที่เงื่อนไขในหนังสือลาออกของผู้ร้องยังไม่สำเร็จ ผู้ร้องยังคงดำเนินงานทางการเมืองในพรรคเอกภาพตามที่ผู้ร้องยังคงเป็นสมาชิกอยู่จนกว่าจะสิ้นสุดวาระของสภาผู้แทนราษฎรชุดปัจจุบัน โดยไม่เคยทำให้เป็นที่เสื่อมเสียต่อพรรคเอกภาพแต่อย่างใด

ต่อมาวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๓ กรรมการบริหารพรรคเอกภาพ ๑๒ คน มีหนังสือถึงหัวหน้าพรรคเอกภาพขอให้พิจารณาพฤติกรรมของผู้ร้องในฐานะเป็นเลขาธิการพรรคเอกภาพ แต่ได้ไปเปิดตัวในงานวันเกิดหัวหน้าพรรคชาติไทยและปราศรัยช่วยพรรคชาติไทยหาเสียงที่ภาคอีสาน วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๔๓ พรรคเอกภาพจึงมีการประชุมโดยมิได้เชิญผู้ร้องเข้าร่วมประชุมด้วย ซึ่งที่ประชุมได้มีมติให้ผู้ร้องดำเนินการ ๓ ประการ คือ

(๑) กล่าวคำขอโทษต่อสมาชิกพรรคและคณะกรรมการบริหารพรรคเอกภาพ

(๒) กล่าวคำขอโทษต่อบุคคลหรือคณะบุคคลจากการปราศรัยร่วมกับพรรคชาติไทย ณ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้

(๓) ยุติบทบาทในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกับพรรคการเมืองอื่น ๆ โดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากพรรคเอกภาพ

ผู้ร้องเห็นว่า มติดังกล่าวข้างต้นของพรรคเอกภาพเป็นการลงมติที่มิได้เป็นไปตามข้อบังคับพรรคเอกภาพ เพราะยังไม่มีการกล่าวหาว่าผู้ร้องทำความผิดว่าด้วยวินัยและจรรยาบรรณของสมาชิกพรรค

ตามข้อ ๑๗ หรือข้อ ๑๘ และยังไม่มีการส่งข้อกล่าวหาให้ผู้ร้องชี้แจงข้อเท็จจริง และยังไม่มีการตั้งคณะอนุกรรมการสอบสวนตามข้อ ๑๙ ทั้งมิใช่มติเพื่อการลงโทษตามข้อ ๒๐ แต่เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามครรลองที่ถูกต้อง ผู้ร้องจึงแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๔๓ พร้อมกับมีหนังสือถึงหัวหน้าพรรคเอกภาพ เพื่อขอโทษหัวหน้าพรรค คณะกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกพรรค และแสดงความรับผิดชอบด้วยการลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการพรรคเอกภาพ ทั้งชี้แจงว่า การปราศรัยที่จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นการแสดงความเห็นทั่วไปไม่เกิดความเสียหายต่อพรรคเอกภาพ และจะยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคชาติไทย ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามมติของพรรคเอกภาพ

วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๓ พรรคเอกภาพมีการประชุมเพื่อพิจารณาคำแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนของผู้ร้อง โดยมิได้แจ้งให้ผู้ร้องเข้าร่วมประชุมในวันดังกล่าว มีกรรมการบริหารพรรคเข้าร่วมประชุม ๑๖ คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเข้าประชุม ๓ คน รวมผู้เข้าประชุม ๑๙ คน จากจำนวนที่มีทั้งหมด ๒๖ คน และมิได้ลงมติลับ การลงมติในการประชุมดังกล่าวมิได้มีจำนวน ๓ ใน ๔ ของกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเอกภาพ และเมื่อประชุมแล้วหัวหน้าพรรคเอกภาพได้แถลงถึงมติที่ให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกพรรคเอกภาพ ต่อมาพรรคเอกภาพมีหนังสือแจ้งมติที่ประชุมให้ผู้ร้องได้ทราบด้วย

ผู้ร้องเห็นว่า มติดังกล่าวไม่ชอบด้วยข้อบังคับพรรคเอกภาพและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ทั้งขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และขัดหรือแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงได้ยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๑๘ (๘) เพื่อขอให้วินิจฉัยว่า มติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม หรือไม่

หลังจากผู้ร้องยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ พรรคเอกภาพมีการประชุมอีกครั้งเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๓ โดยมีการลงมติด้วยคะแนน ๒๐ ต่อ ๒ ให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกพรรคเอกภาพ ผู้ร้องเห็นว่า มติดังกล่าวไม่ถูกต้องตามข้อบังคับพรรค เนื่องจากมิได้ดำเนินการตามข้อ ๑๗ ข้อ ๑๘ ข้อ ๑๙ และข้อ ๒๐ การที่พรรคเอกภาพมีมติให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกภาพโดยที่ผู้ร้องมิได้ทำหน้าที่บกพร่องต่อการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคชาติไทยก็เป็นการแสดงจุดยืนในการเลือกตั้งครั้งต่อไป และได้มีหนังสือขอลาออกล่วงหน้าแล้ว เมื่อผู้ร้องยื่นอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญก็มีการหยิบยกมาเป็นเหตุเพิ่มเติมในการดำเนินการเพื่อมีมติครั้งใหม่อันเป็นการจงใจเพื่อให้ผู้ร้องพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรค

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้ร้องจึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยดังต่อไปนี้

(๑) โดยที่มาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้บัญญัติถึงเหตุที่สมาชิกพรรคการเมืองจะสิ้นสุดลงไว้โดยเฉพาะแล้ว การกระทำใดที่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติดังกล่าวย่อมไม่มีผลตามกฎหมาย เมื่อในเรื่องนี้การกล่าวอ้างว่า ผู้ร้องดำเนินกิจกรรมร่วมกับพรรคชาติไทย และมีมติให้ผู้ร้องขอโทษในคราวการประชุมเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๔๓ นั้น มิใช่เป็นการดำเนินการกล่าวโทษว่า ผู้ร้องทำผิดวินัยตามข้อบังคับของพรรคเอกภาพที่จะนำมาลงโทษโดยให้พ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคเอกภาพได้ ฉะนั้น การลงมติในการประชุมครั้งต่อ ๆ มา จึงเป็นการไม่ชอบและไม่มีผลที่จะทำให้ผู้ร้องต้องพ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคเอกภาพตามกฎหมายไปด้วย

(๒) การมีมติของพรรคเอกภาพซึ่งได้พยายามกระทำหลายครั้ง เพื่อให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคเอกภาพ โดยไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำในฐานะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมเป็นการกระทำที่ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเป็นการดำเนินการที่ขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงเป็นมติที่มีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศาลรัฐธรรมนูญได้ประชุมปรึกษาแล้ว มีมติดังนี้

๑. รับคำร้องไว้ดำเนินการตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๑ ข้อ ๑๐

๒. แจ้งผู้ร้องทราบ หากประสงค์ชี้แจงเพิ่มเติมให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ

๓. ส่งสำเนาคำร้องให้หัวหน้าพรรคเอกภาพเพื่อจัดส่งสำเนารายงานการประชุมของพรรคเอกภาพ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๓ พร้อมทั้งรายชื่อกรรมการบริหารพรรคทั้งหมด รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญ และหากประสงค์จะชี้แจงข้อเท็จจริงเพิ่มเติมขอให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ

๔. แจ้งนายทะเบียนพรรคการเมืองให้จัดส่งข้อบังคับพรรคเอกภาพ และรายชื่อกรรมการบริหารพรรคเอกภาพที่นายทะเบียนพรรคการเมืองรับรองแล้วต่อศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ผู้ร้องชี้แจงเพิ่มเติมคำร้องเป็นหนังสือสรุปได้ว่า ขณะที่ผู้ร้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเอกภาพ ผู้ร้องมีเจตจำนงที่จะแก้ไขปัญหาพื้นฐานของเกษตรกร เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้อย่างเหมาะสม อันเป็นพื้นฐานที่มั่นคงต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมจำต้องพิสูจน์ให้ประชาชนได้เห็นแนวทาง

ความคิดดังกล่าวให้เป็นผลสำเร็จและเห็นว่าในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ผู้ร้องตั้งใจจะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามพรรคชาติไทย แต่ขณะนี้ผู้ร้องยังเป็นสมาชิกพรรคเอกภาพควรปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคเอกภาพจนกว่าจะสิ้นสุดวาระของสภาผู้แทนราษฎรชุดปัจจุบัน ผู้ร้องไม่เคยกระทำการใดให้เป็นที่เสื่อมเสียต่อพรรคเอกภาพ

หัวหน้าพรรคเอกภาพมีหนังสือลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๓ ถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญ ความว่า มติของพรรคเอกภาพเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๓ ยังมิได้มีความครบถ้วนสมบูรณ์อย่างเป็นทางการแต่อย่างใด เพราะพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๒ วรรคสี่ บัญญัติให้หัวหน้าพรรคส่งรายงานหรือเอกสารเกี่ยวกับการมีมติดังกล่าวไปยังประธานรัฐสภาและนายทะเบียนพรรคการเมือง ซึ่งพรรคเอกภาพยังมิได้ดำเนินการเพราะพรรคทราบดีว่า มติดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นเท่านั้น

นายทะเบียนพรรคการเมืองมีหนังสือลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๓ โดยจัดส่งสำเนาประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง เรื่อง ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคและกรรมการบริหารพรรคเอกภาพ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ และสำเนาประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง เรื่อง ตอบรับการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารพรรคเอกภาพ ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ มายังศาลรัฐธรรมนูญแล้ว นอกจากนั้นได้จัดส่งหนังสือแจ้งการลาออกจากสมาชิกพรรคและกรรมการบริหารพรรคของ นายเชื่อม เรืองรอง มาด้วย โดยการลาออกอยู่ระหว่างการตอบรับการเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรคเอกภาพของนายทะเบียนพรรคการเมือง

คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน ๑๔ คน ได้ประชุมแถลงด้วยวาจาและลงมติในปัญหาตามคำร้องว่า มติของพรรคเอกภาพเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๓ มีลักษณะที่ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๗ วรรคสาม หรือไม่ ปรากฏผลการลงมติว่า ให้ยกคำร้องเพราะมติของพรรคเอกภาพดังกล่าวยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วนตามกฎหมายด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์

ผู้ทำคำวินิจฉัย จึงทำคำวินิจฉัยส่วนตนดังต่อไปนี้

ได้พิจารณาแล้ว ตามคำร้องของผู้ร้องคดีนี้สรุปใจความได้ว่า ผู้ร้องได้กล่าวอ้างมาในคำร้องเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยรวม ๒ ปัญหา คือ

(๑) มติของพรรคเอกภาพ (มติของคณะกรรมการบริหารพรรคเอกภาพ) ที่ลงมติให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกพรรคเอกภาพไม่ชอบด้วยข้อบังคับพรรคและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑

(๒) มติของพรรคเอกภาพตาม (๑) ดังกล่าวมีลักษณะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๗ วรรคสาม

ตามข้ออ้างใน (๑) ผู้ร้องอ้างว่า มติของพรรคเอกภาพไม่ชอบด้วยข้อบังคับพรรคดังปรากฏรายละเอียดที่กล่าวถึงข้างต้นและไม่ชอบด้วยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ แม้ไม่ได้อ้างว่า มาตราใดก็พอถือได้ว่าขัดต่อมาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า "สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๑

(๔) พรรคการเมืองมีมติให้ออกตามข้อบังคับพรรคการเมือง

(๕) พรรคการเมืองที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกเลิกหรือยุบไป

การสิ้นสุดของสมาชิกภาพตามวรรคหนึ่ง (๔) ถ้าสมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย มติของพรรคการเมืองต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้นและมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด และการลงมติให้ลงคะแนนลับ แต่ถ้าสมาชิกผู้นั้นได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติคัดค้านว่า มติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติดังกล่าวมิได้มีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ ให้ถือว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ สมาชิกผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย

การอุทธรณ์ของสมาชิกต่อศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ"

ดังนั้น ข้ออ้างตาม (๑) จึงมีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติให้ถูกต้องตามข้อบังคับพรรคและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๒ ซึ่งจะต้องวินิจฉัยปัญหาข้อนี้เสียก่อนที่จะนำไปสู่สิทธิอุทธรณ์หรือร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในปัญหาตาม (๒)

จึงมีปัญหาที่จะต้องกล่าวต่อไปว่า องค์กรตามรัฐธรรมนูญองค์ใดจะมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยปัญหาตาม (๑) ซึ่งเป็นปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ผู้ทำคำวินิจฉัยเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๔๕ (๓) บัญญัติว่า "คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. .....

๒. .....

๓. สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง" กฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง รวมถึงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองด้วย และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๐ (๖) ก็บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตรงกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๔๕ (๓) ดังกล่าว ประกอบกับก่อนหน้านี้ศาลรัฐธรรมนูญก็เคยวินิจฉัยไว้ในคดีคณะกรรมการการเลือกตั้งกับศาลแพ่งตามคำวินิจฉัย ที่ ๓/๒๕๔๑ ลงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๑ ว่า ฯลฯ "ดังนั้น นับตั้งแต่วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ (วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มีผลบังคับ) หากมีปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ต้องอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาด" คำวินิจฉัยนี้ย่อมมีผลผูกพันคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖๘ แล้วอย่างแน่นอน

เพื่อให้การวินิจฉัยปัญหาตาม (๑) และ (๒) เป็นไปตามลำดับของปัญหาโดยครบถ้วน ผู้ทำคำวินิจฉัยจึงเห็นว่า อำนาจหน้าที่วินิจฉัยปัญหาตาม (๑) เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตาม (๑) ยุติเป็นอย่างไรแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัยปัญหาตาม (๒) ต่อไป กล่าวคือ ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยว่า มติของพรรคเอกภาพชอบด้วยข้อบังคับพรรคและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง มาตรา ๒๒ แล้ว จึงถือว่า มติของพรรคเอกภาพที่ให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคชอบด้วยข้อบังคับพรรคและกฎหมายจึงจะเป็นผลให้สมาชิกภาพของผู้ร้องสิ้นสุดลงตามมาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง (๔) แต่ในกรณีที่ผู้ร้องเป็นสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ด้วย ผู้ร้องจึงมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญคัดค้านว่า มติของพรรคดังกล่าวมีลักษณะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๗ วรรคสาม เพราะศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยมติ

ของพรรคการเมืองได้นั้นจะต้องได้ความว่า มตินั้นเป็นมติที่ชอบด้วยข้อบังคับพรรคและกฎหมายเสียก่อน แต่ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยว่า มติของพรรคเอกภาพดังกล่าวไม่ชอบด้วยข้อบังคับพรรคและกฎหมาย มติดังกล่าวก็ตกไปไม่มีผลบังคับให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกภาพของพรรค ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยว่า มติของพรรคดังกล่าวมีลักษณะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๗ วรรคสาม หรือไม่ต่อไป

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางโดยสังเขปของลำดับขั้นตอนการวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกพรรคการเมืองลงมติให้สมาชิกภาพของพรรคสิ้นสุดลง เพราะถูกกล่าวหาว่าไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับพรรค โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นกล่าวอ้างมาในคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญด้วยว่า มติของพรรคไม่ชอบด้วยข้อบังคับพรรคและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง มาตรา ๒๒ ตามความเห็นของผู้ทำคำวินิจฉัย แต่ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๔๑ ลงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๑ ศาลรัฐธรรมนูญได้ลงมติว่า ในกรณีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยอ้างมาในคำร้องว่า มติพรรคไม่ชอบด้วยข้อบังคับพรรคและกฎหมายรวมกับข้ออ้างที่ว่า มติพรรคดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสามด้วย ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยได้ทั้ง ๒ ปัญหา ไม่จำเป็นต้องแยกส่งปัญหาให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับมติพรรคว่าชอบด้วยข้อบังคับพรรคและกฎหมายเสียก่อน ซึ่งผู้ทำคำวินิจฉัยไม่เห็นด้วยเพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๗ วรรคสาม บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเฉพาะปัญหาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่า มติใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือไม่เท่านั้น อันเป็นอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยเกี่ยวกับมติของพรรคการเมืองขัดกับข้อบังคับพรรคหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญด้วย อันเป็นอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

รายละเอียดของคำวินิจฉัยส่วนนี้ ขอให้ผู้สนใจหาอ่านจากหนังสือ “แนวทางแก้ไขปัญหาของการตัดสินคดีงูเห่า” ของผู้ทำคำวินิจฉัยซึ่งได้พิมพ์เผยแพร่ไปแล้ว เพราะผู้ทำคำวินิจฉัยเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนเดียวที่ไม่มีโอกาสเขียนคำวินิจฉัยส่วนตนในคดีดังกล่าวลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

แต่คดีนี้ปรากฏว่า นายไชยยศ สะสมทรัพย์ หัวหน้าพรรคเอกภาพมีหนังสือลงวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๓ ชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า “มติพรรคดังกล่าวยังมิได้มีความครบถ้วนสมบูรณ์

อย่างเป็นทางการแต่อย่างใด เพราะพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๒ วรรคสี่ บัญญัติให้หัวหน้าพรรคส่งรายงานหรือเอกสารเกี่ยวกับมติดังกล่าวไปยังประธานรัฐสภาและนายทะเบียนพรรคการเมือง ซึ่งพรรคเอกภาพยังมิได้ดำเนินการเพราะพรรคทราบดีว่า มติข้างต้นเป็นจุดเริ่มต้นเท่านั้น" ศาลรัฐธรรมนูญจึงได้อ้างความเห็นของหัวหน้าพรรคเอกภาพดังกล่าวเป็นเหตุผลในการวินิจฉัยโดยอ้างในคำวินิจฉัยว่า หัวหน้าพรรคเอกภาพยอมรับถึงความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ของมติดังกล่าว โดยมิได้กล่าวถึงมติในการประชุมพรรคครั้งต่อมา (วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๓) แต่อย่างใด มติของพรรคเอกภาพเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๓ จึงยังถือไม่ได้ว่า ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกภาพของพรรคเอกภาพอันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๑๘ (๘) ประกอบกับมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๔๓ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ แล้ว เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๑๘ (๑) จึงไม่มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยว่า มติของพรรคเอกภาพเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๓ มีลักษณะที่ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๗ วรรคสาม หรือไม่ วินิจฉัยให้ยกคำร้อง

ตามเหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น ผู้ทำคำวินิจฉัยเห็นด้วยในผลของคำวินิจฉัยที่ให้ยกคำร้อง ส่วนในแง่เหตุผลผู้ทำคำวินิจฉัยกลับเห็นว่า เหตุผลในการยกคำร้องของผู้ร้องคดีนี้น่าจะอยู่ที่ว่า การลงมติของพรรคการเมืองที่ให้สมาชิกพรรคพ้นจากสมาชิกภาพของพรรค ถ้าสมาชิกพรรคผู้นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๑๘ (๘) ได้บัญญัติให้ถือว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้นั้นสิ้นสุดลงด้วย แต่เมื่อมีการประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรแล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็สิ้นสุดไปโดยผลของการยุบสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๑๘ (๑) ไปแล้ว

ดังนั้น แม้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะถูกพรรคการเมืองลงมติให้พ้นจากสมาชิกภาพของพรรคและทำให้สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปด้วยโดยผลของรัฐธรรมนูญก็จะไม่มีผลอะไรต่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้น ดังนั้น จึงไม่มีประโยชน์ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยต่อไปว่า มติของพรรคการเมืองมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือไม่ เพราะถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติดังกล่าวมิได้มีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม รัฐธรรมนูญก็ให้ถือว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงนับแต่

วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ก็ปรากฏว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงแล้วโดยเหตุยุบสภาก่อนศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย การให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นได้ก็เพื่อมิให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงจึงไม่มีประโยชน์อีกต่อไป เพราะสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบไปแล้ว

ผู้ทำคำวินิจฉัยจึงเห็นว่า คดีนี้ไม่มีประโยชน์ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยอีกต่อไป

จึงวินิจฉัยให้ยกคำร้อง

นายปรีชา เฉลิมวณิชย์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ